

L'ENTONACIÓ DELS TITULARS DE LES NOTÍCIES EN CATALÀ. TRETS MELÒDICS DELS LOCUTORS

Dolors Font-Rotchés¹ i David Paloma Sanllehí²

¹Dep. Filologia Catalana, Universitat de Barcelona

²Dep. Filologia Catalana, Universitat Autònoma de Barcelona

¹ dolorsfont@ub.edu; ² david.paloma@uab.cat

Resum:

En aquest article descrivim les tendències entonatives que caracteritzen la locució dels titulars de les notícies per mitjà de sis de les veus més conegudes de la televisió catalana (TV3 i 3/24): Xavier Coral, Agnès Marquès, Ramon Pellicer, Joan Carles Peris, Raquel Sans i Núria Solé. Per portar a terme la investigació, ens hem basat en el mètode *Anàlisi Melòdica de la Parla*, descrit a Cantero (2002), i hem utilitzat l'aplicació d'anàlisi i síntesi de veu Praat. Prenent com a base els patrons melòdics i els èmfasis de la parla espontània del català, hem constatat que per a aquest tipus de locució, pròpia d'un registre formal, solament es fan servir de forma continuada i repetitiva una part dels trets melòdics ja descrits, amb la qual cosa s'aconsegueix un efecte característic que la fa singular i la distancia de la parla espontània. També hem descrit els trets melòdics que tenen en comú els sis locutors i els trets en què difereixen.

Paraules clau: Entonació, Català, Titulars de notícia, Televisió

Resumen:

En este artículo describimos las tendencias entonativas que caracterizan la locución de los titulares de las noticias a través de seis de sus voces más conocidas de la televisión catalana (TV3 y 3/24): Xavier Coral, Agnès Marquès, Ramon Pellicer, Joan Carles Peris, Raquel Sans y Núria Solé. Para realizar la investigación, nos hemos basado en el método *Análisis Melódico del Habla*, descrito en Cantero (2002), y se ha llevado a cabo con medios instrumentales utilizando la aplicación de análisis y síntesis de voz Praat. Tomando de base los patrones melódicos y los énfasis del habla espontánea del catalán, hemos constatado que para este tipo de locución, propia de un registro formal, sólo se utiliza de forma continuada y repetitiva una parte de los rasgos melódicos ya descritos, con lo cual se consigue un efecto característico que la hace singular y la distancia del habla espontánea. También hemos descrito los rasgos melódicos que tienen en común los seis locutores y los rasgos en los que difieren.

Palabras clave: Entonación, Catalán, Titulares de noticias, Televisión

Abstract:

This paper describes the intonational trends that characterise the phrases of news headlines spoken by six of the most well-known voices of Catalan television (TV3 and 3/24): Xavier Coral, Agnès Marquès, Ramon Pellicer, Joan Carles Peris, Raquel Sans and Núria Solé. This research is based on the Melodic Analysis of Speech method, described in Cantero (2002), which has been performed using instrumental means with the application of Praat voice analysis and synthesis. Using the melodic patterns and emphasis of spontaneous Catalan speech as a base, we have established that for this type of speech, usual in a formal register, only part of the melodic features described as continuous and repetitive are used. Therefore a characteristic effect is obtained which makes it unique and distances it from spontaneous speech. We have also described features that the six readers have in common and the characteristics that differentiate them.

Keywords: *Intonation, Catalan, Headlines, Television*

1. INTRODUCCIÓ

En aquest article exposem una síntesi dels resultats obtinguts en una recerca més àmplia basada en les tendències entonatives que caracteritzen els locutors de la televisió catalana (TV3 i 3/24) quan llegeixen els titulars de les notícies (Font-Rotchés i Paloma (2010, 2012, 2013). Es tracta d'una contribució per a l'estudi de l'entonació del català en un registre no espontani i en un context periodístic, el dels titulars televisius.

Hem pogut constatar que, en els diversos manuals d'estil, les indicacions sobre l'entonació informativa són molt vagues, com en el *Manual d'ús del llibre d'estil de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals*) o inexistents, com en el *Llibre d'estil d'IB3* (Company i Puiggròs, 2006), *Manual de redacció i estil. El 9 Nou / El 9 TV* (Coromina, 2008) *Llibre d'estil de COMRàdio* (Ortega i Brunat, 2009). Altres obres centrades en l'anàlisi de la llengua de la televisió catalana no han tractat l'entonació o l'han tractada sense basar-se en un mètode d'anàlisi empírica a l'hora de fer valoracions. «El que crida més l'atenció d'aquestes veus [en off] és l'entonació. Sempre, sigui el text que sigui, es repeteix la mateixa cantarella, que no respon a cap entonació catalana descrita» (Dolç i Teruel, 1997:37).

Tanmateix, sabem que és fàcil reconèixer un titular televisiu encara que no en vegem el presentador: el titular presenta unes característiques locutives molt marcades que l'allunyen de la parla espontània. Els presentadors de les notícies coincideixen en uns determinats trets melòdics, que són els que ens permeten identificar-los, però és normal que els presentadors hagin desenvolupat algunes característiques singulars, pròpies, que els atorguen més personalitat i que, al capdavall, els fan ser més *reconeguts*.

2. OBJECTIUS

Els objectius de l'article són tres: 1) descriure les melodies i els èmfasis més freqüents que tenen lloc en els titulars informatius de la televisió catalana; 2) detallar tendències entonatives en sis de les seves veus més populars, i 3) descobrir els criteris que caracteritzen la locució de la parla no espontània en un context periodístic singular: els titulars de les notícies de la televisió.

3. CORPUS I METODOLOGIA

El corpus audiovisual en què ens basem està constituït per enregistraments dels noticiaris de TV3 des d'abril fins a novembre del 2009. Hem seleccionat 6 locutors, 3 homes i 3 dones, probablement els més populars: Xavi Coral, Agnès Marquès, Ramon Pellicer, Joan Carles Peris, Raquel Sans i Núria Solé. Hem obtingut entre 6 i 11 titulars per locutor, la major part dels quals s'han emès en diferents informatius. El nombre total de titulars és de 47, amb una durada de 552 segons.

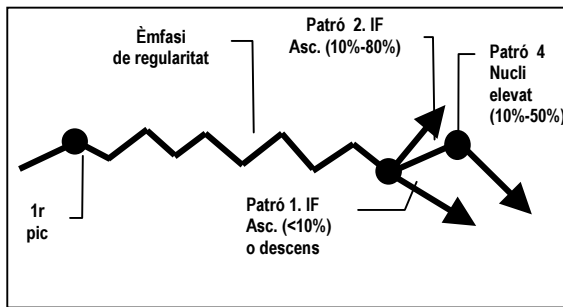
Partim del mètode *Anàlisi Melòdica de la Parla* (AMP), que Cantero descriu a *Teoría y análisis de la entonación* (2002), i que Cantero i Font-Rotchés reformulen més endavant a *Protocolo para el Análisis Melódico del Habla* (2009). Ens hem servit, alhora, de l'aplicació d'anàlisi i síntesi de veu Praat (Boersma Weenink, 1992-2012).

4. RESULTATS I CONCLUSIONS

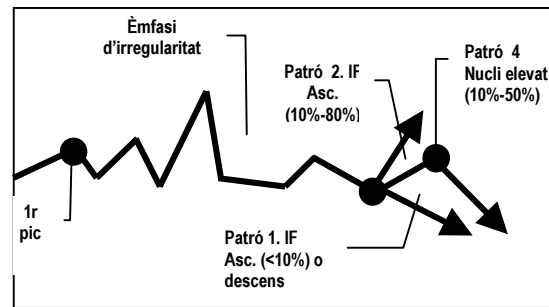
La referència per a l'estudi de l'entonació dels titulars de les notícies en català han estat els vuit patrons melòdics i els vuit tipus d'èmfasis característics de la parla espontània en llengua catalana (Font-Rotchés, 2007, 2011). No sabíem si bastarien aquests patrons i les seves variants emfàtiques per descriure l'entonació dels titulars de les notícies, o si trobaríem noves formes melòdiques. Els resultats ens porten a constatar que, en llengua catalana, els patrons i els èmfasis descrits en la parla espontània abracen de sobres la varietat de trets melòdics de la parla no espontània, característica dels titulars de les notícies: els locutors professionals, entre tota la varietat de trets, n'utilitzen tan sols una part reduïda.

Com a tendència general, observem que els sis locutors que han estat objecte d'estudi manifesten uns trets comuns en la producció dels contorns entonatius dels titulars. Aquests es caracteritzen per tres parts ben delimitades: 1) una anacrusi i un primer pic situat a la primera vocal tònica; 2) un cos extens amb un descens molt suau —a vegades gairebé imperceptible—, que conté un èmfasi de regularitat o d'irregularitat (gràfics 1 i 2) i, en un nombre menor de casos, un o dos èmfasis de paraula ascendent (gràfic 3). Els ascensos dels èmfasis solen situar-se en les síl·labes tòniques finals de les paraules amb uns valors moderats, entre un 5% i un 40%; 3) una inflexió final, que pot pertànyer al patró 1 o 4, si es tracta d'un enunciat acabat, o al patró 2, si es tracta d'un enunciat no acabat. Excepcionalment, algun locutor fa servir les terminacions dels patrons 5 i 7 (vg. gràfic 4).

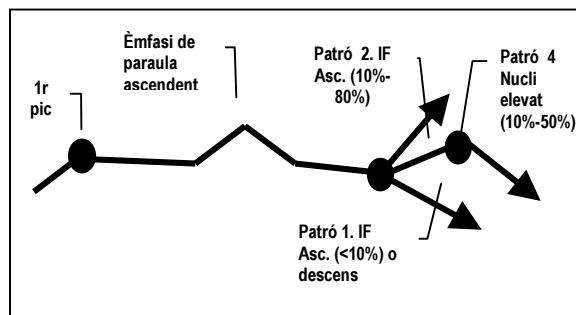
Veiem esquematitzades aquestes tendències generals en els gràfics següents:

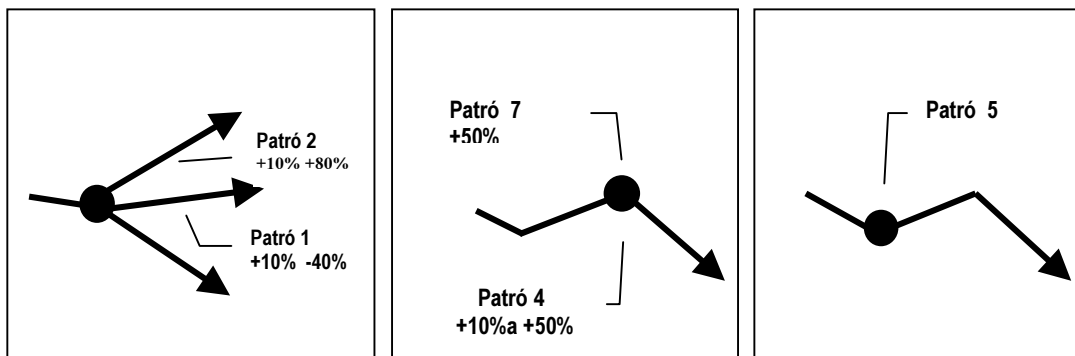
Gràfic 1. Esquema d'un contorn amb èmfasi de regularitat.

Gràfic 2. Esquema d'un contorn amb èmfasi d'irregularitat.

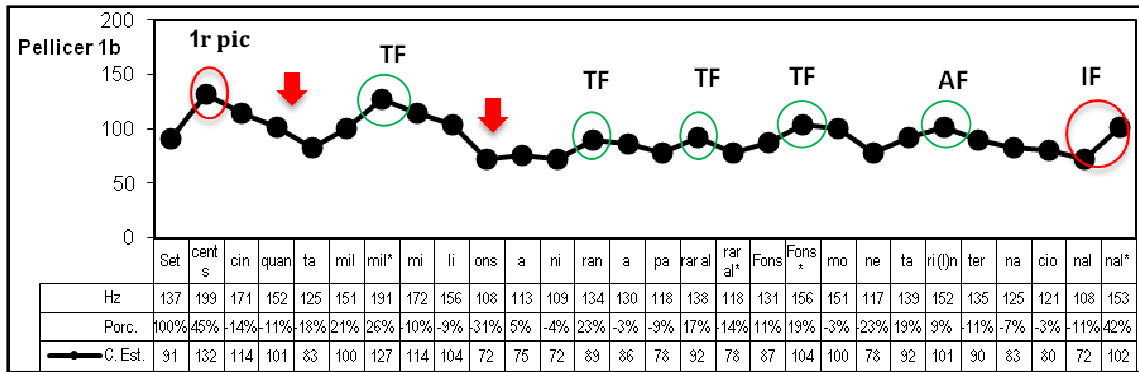

Gràfic 3. Esquema d'un contorn amb èmfasi de paraula ascendent.

Gràfic 4. Moviment tonal de la inflexió final dels patrons 1, 2, 4, 5 i 7.

A part d'aquestes tendències generals, cada locutor presenta uns trets individuals i també uns trets compartits amb altres locutors, no amb tots. Vegem-los.

Gràfic 5. Contorn melòdic del fragment de titular '750 milions aniran a parar al Fons Monetari Internacional'.

Xavier Coral, Ramon Pellicer i Raquel Sans coincideixen a situar el primer pic preferentment a la primera síl·laba tònica del contorn, en més del 40% de titulars; en segon lloc, situen el primer pic en una síl·laba àtona anterior —Coral, un 39,1%, Sans 21,1% i Pellicer, 19,3%—; en tercer lloc, el situen a l'àtona posterior —Pellicer, un 29,3%. En relació amb el cos, els tres locutors tenen en comú uns percentatges considerables de paraules marcades amb ascensos, entre un 76% i un 80%, que solen recaure en tòniques finals. Vegeu com a exemple l'enunciat del gràfic 5, en què Pellicer marca gairebé totes les síl·labes tòniques finals (TF) de les paraules, excepte dues, senyalades amb una fletxa vermella. Es distingeixen perquè Pellicer i Sans presenten ascensos més aviat discrets, del 5% al 40%, encara que també en tenen alguns que superen el 61%, mentre que Coral és qui produeix un nombre major d'ascensos que superen al 61% i que poden arribar fins al 85%. Quant a la inflexió final, els tres es valen dels patrons 1, 2 i 4. Pellicer, a més a més, utilitza el patró 5 IF ascendent-descendent, que li permet ser més expressiu i que alhora l'acosta a la llengua espontània. També utilitza el patró 7, però és poc significatiu.

Els tres locutors esmentats fan una lectura dels titulars molt marcada, amb ascensos continus, que els doten d'una locució característica i personal, que, sens dubte, els distingeix d'altres professionals.

Joan Carles Peris i Núria Solé situen el primer pic a la primera síl·laba tònica del contorn (45,5%, Peris; 31,2%, Solé) o a l'àtona posterior (40,9%, Peris; 50%, Solé) de forma majoritària. Pel que fa al cos, presenten un percentatge inferior de paraules marcades, entre un 63% i un 65%, en les quals l'ascens es pot trobar en síl·labes àtones o tòniques, finals o internes, amb percentatges més equitatius que en el grup anterior (Coral, Pellicer i Sans): es troba en les tòniques finals, però també, amb percentatges una mica inferiors, en les àtones finals, tòniques internes i àtones internes. Aquests ascensos són discrets, entre un 5% i un 40%, i en pocs casos superen aquests percentatges. Quant a la inflexió final, es valen dels patrons 1, 2 i 4. Peris, excepcionalment, utilitza el patró 5, com Pellicer.

Peris i Solé fan una lectura dels titulars menys marcada que la del grup anterior. Es tracta d'una locució més suau, amb un efecte menys agressiu i menys singular.

Agnès Marquès presenta trets melòdics dels dos grups. En relació amb el primer pic, és qui d'una manera més clara opta per situar-lo a la primera vocal tònica (un 68,4%); en canvi, pel que fa al cos, d'una banda s'afegeix al primer grup perquè marca amb

ascensos la majoria de les paraules (78,5%) i, d'altra banda, reparteix aquests ascensos de forma bastant equitativa entre els diferents tipus de síl·labes, tal com fa el segon grup (Peris i Solé), és a dir, un percentatge lleugerament superior per a les tòniques finals seguit molt de prop per les àtones finals, les tòniques i les àtones. En la pujada dels ascensos, predomina la franja 5%-40%, si bé hi ha ascensos superiors a un 61%. En la inflexió final, Marquès només utilitza els patrons bàsics 1, 2 i 4.

Constatem, doncs, que la locució de les notícies constitueix un model melòdic singular que permet al receptor reconèixer, en qualsevol context, el tipus de registre a què pertany el discurs. No obstant això, s'utilitzen recursos melòdics propis de la parla espontània: patrons 1, 2 i 4, i també èmfasis de regularitat, d'irregularitat i de paraula ascendent. Aquesta aparent contradicció s'explica per l'ús restringit d'uns trets melòdics i per la freqüència amb què es fan servir: dues característiques que els identifiquen i que al mateix temps els allunyen de la parla espontània.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BOERSMA, P.; WEENINK, D. (1992-2012): *PRAAT. Doing Phonetics by Computer*. Institute of Phonetic Sciences. University of Amsterdam, [Disponible a: <http://www.praat.org>].
- CANTERO, F. J. (2002): *Teoría y análisis de la entonación*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- CANTERO SERENA, F. J.; FONT-ROTCHÉS, D. (2009): «Protocolo para el análisis melódico del habla». *Estudios de Fonética Experimental*, XVIII, 17-32.
- COMPANY, C.; PUIGGRÒS, M. A. (2006): *Llibre d'estil d'IB3*. Palma: Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projectió Exterior de la Cultura de les Illes Balears.
- COROMINA, E. (2008): *Manual de redacció i estil. El 9 Nou / El 9 TV*. Vic: Premsa d'Osona.
- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS: *Manual d'ús del llibre d'estil de la CCMA*. [Document disponible a: <http://esadir.cat/modeldellengua>].
- DOLÇ, M.; TERUEL, E. (1997): «Anàlisi dels programes informatius: els noticiaris (TN)». A M. BASSOLS, M.; RICO, A.; TORRENT, A. (eds.), *La llengua de TV3*. Barcelona: Empúries, 33-41.
- FONT-ROTCHÉS, D. (2007): *L'entonació del català*. Biblioteca Milà i Fontanals, 53. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FONT-ROTCHÉS, D. (2011): «Èmfasis bàsics de l'entonació en els contorns del català central». A LLORET, M. R.; PONS, C. (coord.), *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català*. València. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- FONT-ROTCHÉS, D.; PALOMA SANLLEHÍ, D. (2010): «Notas sobre los énfasis de palabra en los titulares televisivos». *Icono 14. Revista de Educación y nuevas tecnologías*, Anejo 4, 481-499.
- FONT-ROTCHÉS, D.; PALOMA SANLLEHÍ, D. (2012): «Tendencias entonativas en los titulares televisivos en catalán». *Círculo de Lingüística Aplicada*, 51, 50-81.
- FONT-ROTCHÉS, D.; PALOMA SANLLEHÍ, D. (2013): «Ramon Pellicer versus Xavi Coral. Caracterització de l'entonació dels titulars televisius». A *Actes del XXVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques*. Berlin: W. de Gruyter, vol. VI, 471-482.
- ORTEGA, R.; BRUNAT, G. (2009): *Llibre d'estil de COMRàdio. Manual de llengua de les emissores municipals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.